

Országgyűlési képviselő

ÚJ VÁLTOZAT a T/12761. számú törvényjavaslat helyett!

Képviselői önálló indítvány

***Dr. Szili Katalin asszonynak,
az Országgyűlés elnökének***

Helyben

Tisztelt Elnök Asszony!

A Házsabály 85. § (2) bekezdése alapján az alábbi törvényjavaslatot nyújtjuk be:

**„2004. évi törvény
a közéleti szerepet betöltő személyek állambiztonsági múltjának nyilvánosságra
hozataláról**

Az Országgyűlés a demokratikus közélet tisztaságának előmozdítása, a személyes és közérdekű adatokkal való politikai célú visszaélések megelőzése, valamint a közéleti szerepet betöltő személyeknek az előző politikai rendszer állambiztonsági tevékenységében való részvétele nyilvánosságra hozatala érdekében a következő törvényt alkotja:

1. §

Fel kell tární, hogy a 2. §-ban meghatározott közéleti tisztséget betöltő magyar állampolgárok az 1944. december 21. és 1990. február 14. közötti időszakban

a) hivatásos – nyílt vagy "titkos", illetve "szigorúan titkos" – állományú tisztként teljesítettek-e szolgálatot a Belügyminisztérium III-as Főcsoportfőnökségénél, ennek területi és helyi szerveinél, illetve elődeiknél (a Magyar Államrendőrség budapesti és vidéki főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztályain és a Gazdasági Rendészeti Osztályok operatív csoportjaiban, a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztályánál, a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságánál, az Államvédelmi Hatóságnál, 1953 és 1956 között a Belügyminisztérium államvédelmi feladatokat ellátó szervezeti egységeinél, a Belügyminisztérium Politikai Nyomozó Főosztályánál), a Belügyminisztérium Határőrség Felderítő Osztályánál, valamint a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Osztályán, a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Csoportfőnökségén, a Honvédelmi Minisztérium Katonai Elhárító Főcsoportfőnökségén, a Honvédelmi Minisztérium IV. Főcsoportfőnökségén, a Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. Csoportfőnökségén, a Belügyminisztérium Külügyi Osztályánál, a Belügyminisztérium Nemzetközi Kapcsolatok

Osztályánál, a Belügyminisztérium Belbiztonsági Osztályánál, a Belügyminisztérium Állambiztonsági Operatív Nyilvántartó Osztályánál;

b) szerepelnek-e az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról szóló törvény szerinti hálózati személyként, hivatásos alkalmazottként vagy egyéb operatív kapcsolatként az a) pontban felsorolt szervezetek hálózati nyilvántartásában;

c) aláírták-e az a) pontban felsorolt szervezetek részére a hálózati feladatok vállalására vonatkozó nyilatkozatot;

d) adtak-e jelentést az a) pontban felsorolt szervezetek részére;

e) kaptak-e az a) pont szerinti szervezetektől illetményt vagy jutalmat.

2. §

(1) A 4. §-ban meghatározott bizottság a bizottság megalakulásától számított hatvan napon belül összeállítja azoknak a személyeknek a névsorát, akik e törvény hatálya alatt állnak, és akik e törvény hatálybalépésekor vagy azt követően a (2) bekezdés szerinti tisztséget látják el.

(2) A tényfeltárás az alábbi tisztségeket betöltő személyekre terjed ki:

1. a köztársasági elnök,
2. az országgyűlési képviselők,
3. az európai parlamenti képviselők,
4. a Kormány tagjai,
5. az Alkotmánybíróság tagjai,
6. a Legfelsőbb Bíróság elnöke és elnökhelyettese,
7. az Állami Számvevőszék elnöke, alelnökei,
8. az állampolgári jogok országgyűlési biztosa és helyettese, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa, az adatvédelmi biztos,
9. a Magyar Nemzeti Bank elnöke, alelnökei, a Monetáris Tanács tagjai,
10. az államtitkárok,
11. a Gazdasági Versenyhivatal elnöke, elnökhelyettesei,
12. a legfőbb ügyész és helyettesei,
13. Budapest Főváros főpolgármestere és főpolgármester-helyettesei,
14. a megyei közgyűlések elnökei, alelnökei,
15. a tízezer lakosnál nagyobb települések polgármesterei, továbbá a megyei jogú városok alpolgármesterei,

16. az állami költségvetési támogatásra jogosult pártok megyei és országos elnökségének tagjai vagy annak megfelelő vezető testületi tisztségviselők,

17. az országos munkavállalói érdekképviselők vezetői,

18. Magyarországon bejegyzett egyházak országos és területi vezetői,

19. a Magyar Távirati Iroda Részvénytársaság elnöke és alelnökei,

20. a Magyar Rádió Részvénytársaság, a Magyar Televízió Részvénytársaság, a Duna Televízió Részvénytársaság elnökei, alelnökei, valamint valamennyi további – a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 2. §-ának 31. pontja szerinti – műsorszolgáltató elnöke és alelnöke, illetve annak megfelelő vezető tisztségviselői,

21. a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 2. §-ának 31. pontja szerinti műsorszolgáltatók azon főszerkesztői, főszerkesztő-helyettesei, akik a politikai közvélemény alakítására közvetve vagy közvetlenül befolyást gyakorolnak,

22. az országos, regionális, megyei és helyi terjesztésű közéleti lapok azon főszerkesztői, főszerkesztő-helyettesei, akik a politikai közvélemény alakítására közvetve vagy közvetlenül befolyást gyakorolnak,

23. az arra illetékes hatóság által nyilvántartott, magyar honosságú, legalább országosan elérhető internetes hírszolgáltatók azon főszerkesztői, továbbá hírkiadási joggal felruházott helyettesei, akik a politikai közvélemény alakítására közvetve vagy közvetlenül befolyást gyakorolnak,

24. az országos köztestületek elnökei, elnökhelyettesei, főtitkárai,

25. az Országgyűlés és a Kormány által alapított közalapítványok kuratóriumának elnökei és tagjai,

26. valamint az 1-25. pontokban fel nem sorolt, a köztársasági elnök előtt eskütételre kötelezett vagy az Országgyűlés által választott, illetve előtte eskütételre kötelezett személyek.

(3) A tényfeltárás kiterjed azokra a személyekre is, akik a vizsgálatot saját maguk kérelmezik a 4. §-ban meghatározott bizottságnál.

(4) E törvény alkalmazásában

a) országos, regionális, megyei és helyi terjesztésű közéleti lapok: azok a napi, heti és havi lapok, amelyek gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális kérdésekben alkalmasak a politikai közvélemény formálására,

b) befolyás gyakorlása: a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény 20. § e) pontja szerinti minden olyan tájékoztatás, amely közvetve vagy közvetlenül alkalmas a politikai közvélemény formálására,

c) egyházi vezető, aki az egyház saját szabályai szerint az egyház vagy szervezete működését irányító módon meghatározza.

(5) A törvény hatálybalépését követően betöltendő tisztségek vonatkozásában – még a tisztség betöltését megelőzően – előzetes tényfeltárást kell végezni. A (2) bekezdésben szereplő tisztségre jelölt személy vonatkozásában az előzetes tényfeltárás eredményének közzétevése és a

választás (nem választott tisztség esetén a kinevezés, illetve a tisztség betöltése) között legalább 30 napnak el kell telnie. A jelölt írásos nyilatkozatával kérheti az előzetes tényfeltárás mellőzését. Ilyen esetben a tényfeltárás a tisztség keletkezését követően kell elvégezni.

(6) A tényfeltárás nem terjed ki azokra az (1) bekezdésben megjelölt személyekre, akik 1972. február 14. napja után születtek.

(7) A törvény hatályba lépésétől számított harminc napon belül a nyilvántartásba vett egyházak eljuttatják a törvény szerint egyházi vezetőknek minősülő személyek jegyzékét a bizottságnak. A jegyzék hiányában a bizottság a rendelkezésére álló adatok alapján dönt arról, hogy ki tekintendő a törvény hatálya alá tartozó egyházi vezetőknek.

3. §

(1) A tényfeltárást a 2. § (2) bekezdése szerinti felsorolás sorrendjében, egy sorszámon belül a tényfeltárás alá vont személyek nevének alfabetikus sorrendje szerint kell lefolytatni.

(2) A tényfeltárás alá vont személyek azonosításra alkalmas névjegyzékét a 4. §-ban meghatározott bizottság állítja össze.

4. §

(1) A tényfeltárást tizenkét bíróból álló tényfeltáró bizottság hajtja végre, amely munkája során három fős tanácsokban jár el. A bizottság – az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnöke véleményének kikérése után, az Országgyűlés Nemzetbiztonsági bizottsága által jelölt és az Országgyűlés által négy évre megválasztott – bírákból áll.

(2) A tényfeltáró bizottság tagjait a Nemzetbiztonsági bizottság pályázat alapján jelöli. A pályázatot az Országgyűlés elnöke írja ki. A pályázatot olyan határidővel kell nyilvánosan meghirdetni, hogy a bizottság tagját az elődje megbízási idejének lejártát megelőző egy hónapon belül az Országgyűlés megválaszthassa.

(3) Ha az Országgyűlés a jelölteket nem választja meg, az (1) bekezdésben meghatározott jelölő bizottság még azon az ülészakon, de legkésőbb tizenöt napon belül új javaslatot tesz.

(4) A bizottság tagjává megválasztott bíró nem ítélezhet, szolgálati viszonya a megválasztás időpontjától a tagság megszűnéséig szünetel. A szünetelés időtartama szolgálati időnek minősül.

(5) A bizottság tagjává megválasztott bíró megbízásának megszűnése esetén a bíró az Országos Igazságszolgáltatási Tanácshoz benyújtott kérelmében köteles nyilatkozni arról, hogy

a) bíróságra történő beosztását kéri-e, vagy

b) bírói tisztségéről lemond.

(6) Ha a bíró úgy nyilatkozott, hogy a bíróságra történő beosztását kéri, és a bírói tisztség megszűnésének a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 1997. évi LXVII. törvény szerinti feltételei nem állnak fenn, a bírót az Igazságügyi Minisztériumba beosztott bíróra vonatkozó rendelkezések szerint, de legalább megyei bírói munkakörbe kell beosztani.

(7) Az e törvény szerinti tényfeltáró bizottság a központi költségvetés Országgyűlés fejezetének "Országgyűlés Hivatali szervei" alcímen belül szerepel. A bizottság tagjának munkavégzési jogviszonyára a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvényt kell alkalmazni úgy, hogy a bizottság tagját az éves költségvetési törvényben meghatározott illetményalap tizenkétszeresének megfelelő havi díjazás és az alapszabadságon felül tizenöt munkanap pótszabadság illeti meg. A bizottság tagjaival kapcsolatos munkáltatói jogokat az Országgyűlés elnöke gyakorolja.

(8) A bizottság tagjai függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve. A bizottság tagja bíróság vagy más hatóság előtt nem vonható felelősségre az e megbízatása gyakorlása során közölt tény vagy vélemény miatt, ez azonban nem mentesít a titokvédelemre és a személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályok megtartásának kötelezettsége alól.

5. §

(1) A bizottság tagjává csak olyan bíró jelölhető, aki nem végzett az 1. §-ban meghatározott tevékenységet, és nem vett részt olyan ítélet hozatalában, amelyet az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról szóló 1989. évi XXXVI. törvény, az 1945 és 1963 közötti törvénytörő elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1990. évi XXVI. törvény, az 1963 és 1989 között elkövetett egyes állam és közrend elleni bűncselekmények miatt történt elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1992. évi XI. törvény, valamint az 1956. évi forradalom és szabadságharc utáni leszámolással összefüggő elítélések semmisségének megállapításáról szóló 2000. évi CXXX. törvény alapján semmissé nyilvánítottak.

(2) A bíró jelölése előtt köteles írásban nyilatkozni arról, hogy végzett-e az 1. §-ban meghatározott tevékenységet, illetőleg részt vett-e az (1) bekezdés szerinti ítélet hozatalában.

(3) A bizottság tagjává jelölt bíróval kapcsolatos tényfeltárást az Országgyűlés Nemzetbiztonsági bizottsága hajtja végre. Az Országgyűlés Nemzetbiztonsági bizottságát e tényfeltárást során megilletik mindazon jogok, amelyeket e törvény alapján a bizottság gyakorol.

6. §

A bizottság az e törvényben meghatározott feladatai teljesítése érdekében adatokat igényelhet a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásából.

7. §

(1) Az e törvény szerinti tényfeltárást az 1. §-ban meghatározott adatokat tartalmazó iratok alapján kell lefolytatni.

(2) A bizottság a titokvédelemre és a személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályok megtartásával, minden egyéb korlátozástól mentesen vizsgálhatja a 2. §-ban meghatározott személyek tekintetében az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, illetve a III-as Főcsoportfőnökség jogutód szervezetei, valamint a Belügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium, illetve ezek szervezetei kezelésében levő, az e törvény 1. §-a szerinti iratokat, illetőleg azokból adatszolgáltatás teljesítését kérheti.

(3) A bizottság a tényfeltárást alá vont személy tekintetében az eljárás lefolytatása céljából bármely, az 1. §-ban meghatározottakra vonatkozó iratot is vizsgálhat.

(4) A bizottság tagjai jogosultak megismerni mindazokat a minősített adatokat, amelyek a 2. §-ban felsorolt személyek 1. §-ban meghatározott tevékenységére vonatkoznak, és az ilyen adatokat tartalmazó iratokba – a minősített adat jogszabályok szerinti megőrzésének és védelmének kötelezettségével – betekinhetnek.

8. §

(1) A bizottság eljárása során – ha e törvény másként nem rendelkezik – az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

(2) A bizottság kizárólag a rendelkezésére bocsátott iratok alapján, zárt ülésen hozza meg döntését.

(3) A bizottság a tényfeltárás eredményeként határozatban állapítja meg, hogy a 2. §-ban meghatározott személy az 1. § valamely pontjának hatálya alá tartozik-e. Az 1. § hatálya alá tartozó személynek az (5) bekezdésben meghatározott személyes adatai nyilvánosak, emellett azok nem minősíthetők államtitkoknak vagy szolgálati titoknak.

(4) A bizottság a döntését titkos szavazással, tagjai többségének szavazatával hozza.

(5) A határozat rendelkező része az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény 43. § (1) bekezdésében foglaltakon felül tartalmazza a 2. § (2) bekezdése szerinti személy nevét, születési helyét és idejét, anyja nevét, az általa betöltött tisztséget, valamint a tevékenység 1. § megfelelő pontja szerinti meghatározását, továbbá – amennyiben megállapítható – azt is, hogy a tevékenységet mely időszakban látta el. A határozat államtitkot nem tartalmazhat.

(6) A bizottság határozatát írásban közli az érintett személlyel.

9. §

(1) Ha a bizottság határozata szerint az érintett személy az 1. § hatálya alá tartozik, a bizottság határozatában tájékoztatja arról, hogy a határozat ellen a Fővárosi Bírósághoz fordulhat, és a döntés hatályon kívül helyezését kérheti.

(2) Az érintett személy a határozattal szemben annak közlésétől számított 15 napon belül a bizottsághoz benyújtott és a Fővárosi Bíróságnak címzett keresettel élhet.

(3) A bírósági eljárásra a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatára vonatkozó szabályok (a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény XX. fejezete) az irányadók azzal, hogy a bíróság zárt tárgyalást tart, és soron kívül jár el. A tárgyalást legkésőbb a keresetlevélnek a bírósághoz érkezésétől számított tizenötödik napra kell kitűzni és a határozatot legkésőbb a keresetlevélnek a bírósághoz érkezésétől számított harminc napon belül kell meghozni.

(4) A határozatban foglaltak tekintetében a személyhez fűződő jogok megsértése miatt nincs helye bírósági eljárásnak.

(5) A bíróság a jogerős határozatát közli a bizottsággal.

10. §

Ha az érintett nem él jogorvoslati jogával, illetőleg a Fővárosi Bíróság nem helyezte hatályon kívül a határozatot, a bizottság a határozatot a 8. § (5) bekezdés szerinti adatok nyilvánosságra hozatalának céljából a Magyar Közlönyben közzéteszi és a Magyar Távirati Iroda útján is nyilvánosságra hozza.

11. §

(1) A bizottság az eljárása során keletkezett iratokat, a határozat, valamint a jogerős bírósági ítélet egy-egy példányát, a határozat, illetőleg az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 30 napon belül átadja az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának, amely azt a külön törvényben foglalt szabályok szerint őrzi és kezeli.

(2) A Bizottság az eljárásának alapjául szolgáló iratokat – az (1) bekezdésben meghatározott időpont után – visszaküldi az iratokat szolgáltató szervnek, amely azt a továbbiakban a rá vonatkozó szabályok szerint kezeli.

(3) Az e törvény 1. §-ában meghatározott tényekre vonatkozó iratok nem selejtezhetők.

12. §

(1) Ez a törvény a kihirdetését követő nyolcadik napon lép hatályba.

(2) E törvény hatálybalépésekor hatályát veszti az egyes fontos, valamint közbizalmi és közvélemény-formáló tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről szóló 1994. évi XXIII. Törvény (a továbbiakban: Etv.), valamint az azt módosító 2000. évi XCIII. törvény még hatályban levő rendelkezései, a 2003. évi III. törvény 13. §-ának (1) bekezdése és a 2004. évi LXIV. törvény 1-3. §-ai, 4. § (1) bekezdése és a (2) bekezdésének második mondata.

(3) Az Etv. 5. §-a szerinti bizottság tagjainak megbízatása e törvény hatálybalépésével megszűnik. A bizottság tagjává megválasztott bíró az Országos Igazságszolgáltatási Tanácshoz benyújtott kérelmében köteles nyilatkozni arról, hogy

a) bíróságra történő beosztását kéri-e, vagy

b) bírói tisztségéről lemond.

(4) Ha a bíró úgy nyilatkozott, hogy a bíróságra történő beosztását kéri, és a bírói tisztség megszűnésének a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 1997. évi LXVII. törvény szerinti feltételei nem állnak fenn, a bírót az Igazságügyi Minisztériumba beosztott bíróra vonatkozó rendelkezések szerint, de legalább megyei bírói munkakörbe kell beosztani.

(5) Az e törvény hatályba lépésekor folyamatban levő eljárás e törvény hatályba lépésével egyidejűleg megszűnik.

(6) A tényfeltáró bizottság tagságának betöltésére vonatkozó pályázatot az Országgyűlés elnöke első alkalommal e törvény hatályba lépésétől számított 15 napon belül írja ki.”

ÁLTALÁNOS INDOKOLÁS

I.

A politikai közélet tisztaságának fontos eleme az állami politika és a közvélemény politikai formálásában fontos szerephez jutó személyek több szempontból történő átláthatósága. A nyilvánosság, az átláthatóság, a közbizalom erősítése mellett, az egyetlen igazán alkalmas eszköz a személyes adatokkal való politikai célú visszaélések megelőzésére és visszaszorítására, s ezáltal fontos szerepet kap a köznyugalom, a társadalmi béke erősítésében is. Újabb és újabb példák igazolják, hogy az egyes fontos, valamint közbizalmi és közvélemény-formáló tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történelmi Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény, az ún. ügynöktörvény csak rendkívül lassan és korlátozottan képes megfelelni a múlt mielőbbi feltárása és lezárása iránt a társadalom egyre szélesebb körében erősödő igényeknek. Ennek az igénynek tesz eleget a benyújtott törvényjavaslat.

A törvényjavaslat alapvető célja, hogy – az alapvető jogok aránytalan korlátozását elkerülve – felgyorsítsa és kiszélesítse, és annak véghezvitelével megnyugtatóan lezárja a múltfeltárás folyamatát.

A minél szélesebb körű átláthatóság igényének a törvényjavaslat azáltal kíván megfelelni, hogy mind a feltárandó múltbeli tevékenységek, mind pedig az ellenőrzött személyek körét szélesebb körben határozza meg.

E célból a tervezet a feltárandó múltbeli tevékenység körét kiterjeszti – a jogállamisággal ellentétes III/III-as tevékenységen túl – a volt állambiztonsági szolgálatok minden ágára, azokra is, amelyek működése jogállami keretek között is szükségeszerű. Erre az szolgáltat alapot, hogy a klasszikus felderítő és elhárító funkciót ellátó szervekkel való kapcsolatra utaló adatok ugyanúgy a személyes adatokkal való visszaélés tárgyai lehetnek, mint a jogállamisággal ellentétes III/III-as ügynöki múlt. Ennek megfelelően az 1. § a) pontja a Belügyminisztérium volt III. Főcsoport-főnökségének valamennyi egységéhez, továbbá a Honvédelmi Minisztérium MNVK Felderítő Csoportfőnökségéhez kapcsolódó tevékenységre is kiterjed. (1. §)

Az Alkotmánybíróság 23/1999. (III. 20.) AB határozatában elutasította azt az indítványt, amely azt kifogásolta, hogy az átvilágítás csak a III/III-as csoportfőnökségre terjed ki, álláspontja szerint ugyanis a hagyományos felderítő és elhárító funkció jogállami keretek között is szükséges és elfogadható. A törvényjavaslat erre figyelemmel a preambulumban foglalt célok közé beemelte a személyes adatokkal való politikai visszaélések megelőzését és a társadalmi béke előmozdítását, mint olyan közérdeket, amely indokoltá teszi az érintett körben tevékenykedő személyek nevének nyilvánosságra hozatalát, amennyiben a törvény szerinti közszereplést vállalnak.

Az ellenőrzés alá vont személyek köre bővül. Kiegészül újabb státuszokkal – egyházi vezetők, polgármesterek, országos köztestületek, állami közalapítványok vezetői, illetve irányító testületei. Ez a megoldás lehetővé teszi az érintett közszereplői körre azonos mérce alkalmazását, minimalizálva, vagy nagy valószínűséggel kizárva a jövőbeni visszaélések lehetőségét.

A tényfeltárási eljárás alanyai, és menete lényeges elemeiben hasonlít az ügynöktörvény szerinti megoldáshoz: a tényfeltáró bizottság *az elmúlt rendszer titkosszolgálati*

tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról szóló 2003. évi III. törvény alapján létrehozott szaklevéltár, valamint a volt állambiztonsági szolgálatok jogutódainak birtokában lévő iratok alapján végzi munkáját. A bizonyítás szabad, az ellenőrzött személy védekezését, tárgyaláson, személyesen is előadhatja, és bírósági jogvédelem is megilleti. Lényeges különbség azonban, hogy érintettsége esetén nevének nyilvánosságra hozatalát nem kerülheti el a közmegegyezésről való lemondással.

II.

Amint azt az Alkotmánybíróság is megállapította a 60/1994. (XII. 24.) AB határozatának rendelkező részében – *a jogállamisággal ellentétesen működő, a pártállam belső elnyomó funkcióját szolgáló volt BM III/III. Csoportfőnökség tevékenységével összefüggésben* – : "a jogállamban közhatalmat gyakorló vagy a politikai közéletben részt vevő személyek - köztük azok, akik a politikai közvéleményt feladatszerűen alakítják - arra vonatkozó adatai, hogy korábban a jogállamisággal ellentétes tevékenységet folytattak, vagy olyan szerv tagjai voltak, amely korábban a jogállamisággal ellentétes tevékenységet folytatott, az Alkotmány 61. § szerinti közérdekű adatok."

A nem jogállami rendszerben keletkezett titkosszolgálati nyilvántartások titkosságának fenntartása tehát a nem közérdekűnek nyilvánított adatok tekintetében sem korlátozhatja az érintettek információs önrendelkezési és az érdekeltek egyéb jogait.

Ez a Törvényjavaslat a politikai és közéleti szereplők, s ezen keresztül a közélet átláthatóságát szolgálja.

A Javaslattal kidolgozásakor azt a tényt azonban, amint arra az Alkotmánybíróság döntése is rámutatott, továbbra is figyelembe kellett venni, hogy a rendszerváltás "politikai szempontból forradalmi változás" volt, és korábban Magyarország nem volt jogállam.

A Törvényjavaslatot alapvetően az információs szabadság alapjogának abban az összefüggésében kell vizsgálni, hogy a jogállamban az állam működésének a polgárok számára átláthatónak, "áttetszőnek" kell lennie; és a politikai közélet résztvevőinek magánszférája – éppen köztevékenységükkel összefüggő részében – korlátozott.

A Javaslattal hatálya alá tartozó személyeknek az állami vagy a közéletben betöltött pozíciója az, ami az adataikat az Alkotmány 61. § (1) bekezdése értelmében közérdekűvé teszi. Az Alkotmánybíróság e tekintetben a "közérdekű adat" fogalmát az Alkotmány 61. § (1) bekezdésére vonatkoztatva, tágabb értelemben használja, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 2. § 3. pontjában meghatározottaknál.

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Európai Emberi Jogi Egyezmény 10. cikkének 2. pontja szerint az információk megismerésének szabadsága törvényben meghatározott olyan korlátozásoknak vethető alá, "amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jóhírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülések közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából".

A múlt megismerése, valamint a rendszerváltás jelentőségének tárgyilagos értékelése is feltételezi a titkosszolgálatok tevékenységének napfényre kerülését.

A jogállam nélkülözhetetlen, intézményes része a demokratikus közvélemény, amelynek kialakulási lehetőségét és fenntartását az államnak alkotmányos kötelessége biztosítani.

Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint a szabad véleménynyilvánítás anyajoga felöleli a közérdekű adatok megismeréséhez való jogot, az információk megszerzésének szabadságát. E két jog kölcsönösen feltételezi egymást, és az Alkotmány 61. §-a mindkettőt ugyanúgy biztosítja. Ugyancsak az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata, hogy a véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni. Következésképpen a közérdekű adatok megismeréséhez való alapjog is élvezi ezt a privilégiumot.

A személyes adatok védelméhez való alapjognak és a közérdekű adatok megismeréséhez való alapjognak egymásra tekintettel kell érvényesülnie. Ez abból a szempontból is természetes, hogy az információs önrendelkezés és az információs szabadság a személy autonómiájának két, egymást kiegészítő feltétele.

Éppen erre a szoros összefüggésre tekintettel nem mondható ki, hogy az információs szabadság és a személyes adat védelméhez való jog ütközésekor az adatvédelemhez való jogot mindig és feltétlenül megszorítóan kell értelmezni. Az Alkotmánybíróság ezen egymást kiegészítő alapjogok hierarchiáját a vizsgált jogszabály tárgyára figyelemmel állapította meg. Az eddigi alkotmánybírósági gyakorlat azonban szilárd támpontokat nyújt ahhoz, hogy milyen esetekben érvényesülhet az információs szabadságra a kiterjesztő, a személyes adatok védelmére a megszorító értelmezés.

Ezek a nyilvántartások létrejöttüket, céljukat, felhasználásukat és fennmaradásukat tekintve is ellentétesek az Alkotmánnyal. Abban a részükben, amelyben a megfigyelt személyek adatait tartalmazzák, szemben állnak az Alkotmány 59. §-a szerint a magánlakás sérthetetlenségéhez, a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez – az információs önrendelkezéshez – való joggal. Az ügynökök adatainak titkosítása pedig a közérdekű adatok megismeréséhez való joggal ellentétes.

A személyes adat nyilvánosságra hozatalát az Avtv. 3. § (4) bekezdése szerint "törvény közérdekből – az adatok körének kifejezett megjelölésével – elrendelheti". Ekkor a személyes adat is a közérdekű adatokéhoz hasonló jogi elbírálás alá esik, amelynek a szabályait az adatvédelmi törvény III. fejezete tartalmazza.

Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata, hogy a demokratikus államélet és közvélemény érdekében az állami tisztségviselők és más közszerelő politikusok alkotmányosan védett magánszférája másokénál szűkebb; különösen ki kell tenniük magukat mások kritikájának. Ehhez azonban személyes adataik ismeretére is szükség lehet, amennyiben azok funkciójukkal vagy közszerelésükkel összefüggenek. A közhatalmat gyakorlók vagy a politikai közszerelést vállalók esetében a személyeknek – különösen a választópolgároknak – a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joga elsőbbséget élvez az előbbieket olyan személyes adatainak védelméhez képest, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek.

A Törvényjavaslatban meghatározott arra vonatkozó adatok, hogy a jogállamban közhatalmat gyakorló vagy a politikai közéletben részt vevő személyek korábban a jogállamisággal ellentétes tevékenységet folytattak, vagy olyan szerv tagjai voltak, amely korábban a jogállamisággal ellentétes tevékenységet folytatott, a közhatalom gyakorló és a politikai közélet résztvevői tekintetében – köztük azok vonatkozásában is, akik a politikai közvéleményt feladatszerűen alakítják – közérdekű adatok.

A Javaslat 1. §-ában meghatározott adatok olyan tevékenységre vonatkoznak, amelyek a jogállamisággal bizonyosan ellentétesek. Az Alkotmány 61. §-át hajtja végre az a törvény, amely lehetővé teszi a közvélemény számára annak megismerését, hogy a jogállamban közhatalmat gyakorló vagy a politikai közéletben részt vevő személy korábban a jogállamisággal ellentétes tevékenységet folytatott, illetve a politikai közélet résztvevője ilyen szervezethez tartozott. Az erre vonatkozó adatok nyilvánosságra kerülése azért is szükséges, mert e tevékenység nagyobb része titkosan folyt. A titkosság további fenntartásának pedig nincs alkotmányos indoka.

Másrészt a közhatalom gyakorlói és más politikai szereplők egy részéről korábbi funkciójuk vagy nyilvános tevékenységük folytán a közvélemény tudhatja, hogy korábban a jogállami értékekkel ellentétesen tevékenykedtek. Semmilyen alkotmányos érdek nem fűződik ahhoz, hogy a titkosság által előidézett különbség e csoporton belül fennmaradjon. A politikai közélet és az államélet teljes átláthatósága és tájékozott megítélése is megköveteli tehát, hogy a Törvényjavaslatban meghatározott adatokra nézve a közérdekű adatok hozzáférhetőségének alkotmányos elve érvényesüljön.

A Javaslat eleget tesz annak az alkotmányossági követelménynek, hogy a közérdekű adatok feltárását olyan eljárás előzze meg, amely szavatolja azok valóságát: a bizottság államigazgatási eljárási tevékenységet folytat és rendelkezésre áll a bírói út lehetősége.

RÉSZLETES INDOKOLÁS

Az 1. §-hoz:

A Javaslat az Alkotmány 61. §-ának érvényesítése érdekében az Általános indokolásban meghatározottakra tekintettel meghatározza a Törvény tárgyi hatályát. A Javaslat 1. §-ában meghatározott adatok olyan tevékenységre vonatkoznak, amelyek a jogállamisággal bizonyosan ellentétesek.

A 2-3. §-hoz:

A Javaslat kimerítően meghatározza azt a személyi kört, amelyre nézve a múlt feltárását el kell végezni.

A Javaslat által meghatározott és alkotmányosan képzett csoportokon belüli egyenlő elbánás elve azt is megköveteli, hogy a tényfeltárás az országos közszolgálati rádió és televízió kivül kiterjedjen a média mindazon szereplőire is, akik a közvéleményt formálják.

A Javaslat a diszkriminációt kiküszöbölve egységes mérce szerint rendezi a média, mind az írott, mind az elektronikus sajtó esetén a tényfeltárást.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a közvélemény alakítása – „közreműködés a népakarat kialakításában” – például a politikai pártok alkotmányban írt, fogalomképző feladata. A Javaslat ezért az arányosság szempontjára is figyelemmel a politikai pártok vezetőit is feltünteti az érintettek között.

Az Alkotmánybíróság hivatkozott döntése szerint felvethető, hogy a feladatuk szerint is politikai véleményformáló egyházi testületek vagy tisztségviselők a kötelező ellenőrzésből miért maradtak ki. (Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy az ilyen egyházi személyek ellenőrzése nem ütközik az állam és egyház elválasztásának elvébe. A politikai közvéleményt formáló egyházi testület vagy személy ellenőrzése nem minősül "az egyház belső ügyeibe való beavatkozásnak", mint ahogy az ellenőrzést elrendelő törvény sem sajátosan az egyházakra vonatkozik, hanem ún. "általános törvény", amely minden hasonló tényállást egyaránt szabályoz, s így a vallásszabadság alkotmányosan megengedett "külső korlátja". A Javaslat ebből kifolyólag eleget téve az alkotmánybírósági mércének, az egyházi vezetőket is az érintettek közé sorolja.

Az Alkotmánybíróság azt is rögzítette, hogy a korábbi törvényből hiányoztak az országos köztestületek vezetői vagy a szakszervezeteké, amelyek a politikai közvélemény formálásában bizonyosan szerepet játszanak. A Javaslat a diszkrimináció kiküszöbölésére az egységes mércét következetesen meghatározva és érvényesítve rájuk is kiterjeszti a törvény hatályát.

A 4-5. §-hoz:

A Javaslat tényfeltáró bizottságra bízva a Törvény végrehajtását. A bizottság tagjait részben az országgyűlés elnöke, az országgyűlési képviselőcsoportok, részben pedig igazságszolgáltatás illetve a kormány képviselői delegálják. Ez az ellenőrzés széles társadalmi jellegét szolgálja. A Javaslat biztosítja a bizottság függetlenségét.

A 6-7. §-hoz:

A bizottság a munkarendjét maga állapítja meg. A Javaslat felhatalmazza a bizottságot, hogy a munkájához szükséges iratokba betekinthessen, a szükséges vizsgálatokat elvégezhesse.

A 8. §-hoz:

A Bizottság eljárása során az államigazgatási eljárásról szóló törvény rendelkezéseit alkalmazza. Eltérően az Etv.-ben szabályozott átvilágítási eljárástól, a bizottság nem tart meghallgatásokat, hanem a rendelkezésére bocsátott iratok alapján dönt. A tényfeltárás eredményéről határozatot hoz, amelyet az érintettel közöl.

A 9-10. §-hoz:

A Javaslat az Alkotmánnyal összhangban biztosítja a bizottság döntésével szembeni jogorvoslati jogot. Az ellenőrzött személy a bizottság döntését a Fővárosi Bíróság előtt támadhatja meg. Ha az érintett nem él jogorvoslati jogával, vagy a bíróság nem helyezi hatályon kívül a bizottság döntését, a döntés nyilvánosságra kerül.

A 11. §-hoz:

Mivel a bizottsághoz olyan adatok is kerülnek, amelyeket felhasználásuk után a jogutód szervezetek a továbbiakban is használni fognak, valamint olyan adatok is, amelyeket majd a levéltárban kell elhelyezni, a bizottság fő szabály szerint az eljárásának alapjául szolgáló iratokat annak küldi vissza, akitől azt beszerezte. Az iratot a bizottsághoz megküldő szerv feladata, hogy az irat szabályszerű kezeléséről gondoskodjon. A bizottság saját eljárása során keletkezett iratait a levéltárnak köteles eljuttatni.

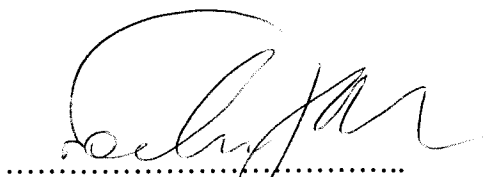
A 12. §-hoz:

A törvény hatályba lépésekor hatályukat veszítik az Etv. lusztrációs rendelkezései. Ezzel a jogalkotó lezárja az átvilágítás 1994 óta zajló folyamatát tekintettel arra, hogy az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának felállításával és a jelen Javaslat elfogadásával az átvilágítási eljárásnál jóval szélesebb körben válik lehetővé a múlt megismerése, a közéletben az átláthatóság megteremtése, továbbá az érintettek információs önrendelkezési jogának érvényesülése. Ugyanakkor a Javaslat az Etv. hatályon kívül helyezett 5.§-a rendelkezéseivel azonos módon, megnyugtatóan szabályozza a megszűnő bizottság tagjainak további jogi helyzetét is.

Budapest, 2004. december 6.

Mécs Imre
SZDSZ

dr. Fodor Gábor
SZDSZ